

๖. รัตนสูตร

รัตนสูตร / รัตนสูตร (ว่าด้วยรัตนะสุดประเสริฐ)

พระภควันต์ตรัสพระคาถาว่า -

๑. ยานีธ ภูตานิ สภาคตานิ ภูมฺมานิ^๑ วา ยานิ ว อนุตฺตลิขฺเข;
สพฺเพว ภูตา สุมหา ภวนฺตุ อโถปิ สกุกฺขจฺ สุณฺหตุ ภาสีตฺ.

ภูตเหล่าใดอยู่ที่พื้นดินหรือเหล่าใดอยู่ในอากาศ มาพร้อมกัน ณ ที่นี้
ภูตทั้งหมดนั้นแล จงมีใจงามและฟังคำ(ต่อไปนี้)โดยเคารพ

ภูตานิ อ. ภูตทั้งหลาย ยานิ เหล่าใด ภูมฺมานิ วา ซึ่งเป็นพวกอยู่ที่พื้นดิน ยานิ ว =
ยานิ วา หรือเหล่าใด อนุตฺตลิขฺเข (อยู่) ในอากาศ สภาคตานิ ซึ่งมาพร้อมกัน อิธ ณ ที่นี้ ภูตา
อ. ภูตทั้งหลาย สพฺเพว = สพฺเพ เอว ทั้งหมดนั้นแหละ ภวนฺตุ จงเป็น สุมหา ผู้มีใจงาม
อโถปิ อนึ่ง สุณฺหตุ จงฟัง ภาสีตฺ ซึ่งคำ สกุกฺขจฺ อย่างตั้งใจ

๒. ตสฺมา หิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ เมตฺตํ กโรถ มานุสฺสียา ปชาย;
ทิวา จ รตฺโต จ หรฺหติ เย พลี ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.

เพราะเหตุนั้นแล ภูตทั้งหมดจงตั้งใจฟัง จงกระทำเมตตาต่อผู้คน
คนเหล่าใดนำพลีกรรมไปทั้งกลางวันและกลางคืน
ท่านทั้งหลายจึงต้องไม่ประมาทรักษาเขาเหล่านั้น

ตสฺมา หิ เพราะเหตุนั้นแล ภูตา ดูก่อนภูตทั้งหลาย สพฺเพ ทั้งหมด (ตมฺเห) อ. ท่าน
ทั้งหลาย นิสาเมถ จงตั้งใจฟัง กโรถ จงกระทำ เมตฺตํ ซึ่งเมตตา มานุสฺสียา ปชาย
ต่อผู้คน เย (ปฺคุคฺลา) อ. คนทั้งหลายเหล่าใด หรฺหติ ย่อมนำ พลี ซึ่งพลีกรรม
ทิวา จ ทั้งกลางวัน รตฺโต จ และกลางคืน ตสฺมา หิ เพราะเหตุนั้นแล (ตมฺเห)
อ. ท่านทั้งหลาย อปฺปมตฺตา เป็นผู้ไม่ประมาท รกฺขถ จงรักษา เน (ปฺคุคฺเล) ซึ่งคน
ทั้งหลายเหล่านั้น

^๑ ภูมานิ (ก.)

๓. ยัม กิณฺณจิ วิตุตฺตํ อธิ วา หุริ วา สคฺเคสุ วา ยัม รตนํ ปณฺธิตํ;
 น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน อิทมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตํ;
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ในโลกนี้หรือที่อื่น สิ่งปลื้มใจอย่างใดก็ตามหรือรัตนะอันประเสริฐใดในสวรรค์ทั้งหลาย
 ที่จะเสมอกับพระตถาคตไม่มีเลย แม้ข้อนี้ก็เป็สิ่งมีค่าอันประเสริฐในพุทธรัตนะ
 ด้วยสัจจะนี้ ขอความสวัสดิ์จึงมี

วิตุตฺตํ อ.สิ่งปลื้มใจ ยัม กิณฺณจิ อะไรอย่างใดก็ตาม อธิ วา ในโลกนี้หรือ หุริ วา หรือว่าในที่
 อื่น วา หรือว่า ยัม รตนํ อ.รัตนะใด ปณฺธิตํ อันประเสริฐ สคฺเคสุ ในสวรรค์ทั้งหลาย สมํ ที่เสมอ
 ตถาคเตน กับพระตถาคต น โน อตฺถิ ไม่มีเลย

อิทมปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺธิตํ อันประเสริฐ พุทฺเธ ในพุทธรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ขอจงมี

๔. ขยัม วิราคํ อมตํ ปณฺธิตํ ยทฺชฌคา สกฺขมฺหิ สมาหิโต;
 น เตน ฌมฺเมเนน สมตฺถิ กิณฺณจิ อิทมปิ ฌมฺเม รตนํ ปณฺธิตํ;
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระสักขมฺหิทรงมีความตั้งมั่นได้บรรลุธรรมใดซึ่งเป็นที่สิ้นกิเลส ปราศจากราคะ
 เป็นอมตธรรมอันประเสริฐ อะไรๆ ที่จะเสมอกับพระธรรมนั้นไม่มี แม้ข้อนี้ก็เป็สิ่ง
 มีค่าอันประเสริฐในธัมมรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

สกฺขมฺหิ = สกฺขมฺหิ อ.พระสักขมฺหิ สมาหิโต ผู้ทรงตั้งมั่น อชฺชฌคา ทรงได้บรรลุแล้ว
 ยัม ฌมฺมํ ซึ่งพระธรรมใด ขยัม อันเป็นที่สิ้นกิเลส วิราคํ อันปราศจากราคะ อมตํ เป็นอมตธรรม
 ปณฺธิตํ อันประเสริฐ

กิณฺณจิ อ.อะไรๆ สมํ ที่จะเสมอ เตน ฌมฺเมเนน กับพระธรรมนั้น น อตฺถิ หามีไม่
 อิทมปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺธิตํ อันประเสริฐ ฌมฺเม ในธัมมรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ขอจงมี

๕. ยัม พุทธเสฏฺโฐ ปรีวณฺณยิ สุจิ สมานิ'มานนุตริกญฺ'มาหุ;
 สมานินา เตน สโม น วิชฺชติ อิทมปิ ธมฺเม รตนํ ปณฺตี;
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดทรงสรรเสริญสมานีไต่ว่าบริสุทธิ์ ผู้รู้ต่างกล่าวสมานีไต่
 ว่ามีผลทันทีที่ไม่มีระหว่างกัน สมานีอะไรที่เสมอกับมัคคสมานีนั้นไม่มี
 แม้ข้อนี้ก็ป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในธรรมรัตนะด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

พุทธเสฏฺโฐ อ.พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ปรีวณฺณยิ ทรงสรรเสริญ ยัม สมานี ซึ่งสมานี
 ไต่ สุจิ เป็นสภาพบริสุทธิ์ (พุทฺธาทิปณฺหิตา) อ.ผู้รู้ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น อาहुกล่าว
 แล้ว ยัม สมานี ซึ่งสมานีไต่ อานนุตริกํ เป็นสิ่งที่มืผลทันทีที่ไม่มีระหว่างกัน (โกจิ อญฺญสมานิ)
 อ.สมานีอื่นอะไร สโม ที่เสมอ เตน สมานินา กับมัคคสมานีนั้น น วิชฺชติ ย่อมไม่มี
 อิทมปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตี อันประเสริฐ ธมฺเม ในธรรมรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ขอจงมี

๖. เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสฺตถา จตฺตาริ เอตานิ ยุกาณิ โหนฺติ;
 เต ทกฺขิณฺเอยฺยา สุตฺตสฺส สาวกา เอเตสุ ทินฺนาณิ มหปฺผลาณิ;
 อิทมปิ สัมเม รตนํ ปณฺตี เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

บุคคล ๘ บุคคลเหล่าใด เป็นคู่ ๔ คู่ นั้น ที่สันตบุคคลต่างสรรเสริญแล้ว
 บุคคลเหล่านั้นเป็นสาวกของพระสุคตเจ้า เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน
 สิ่งทั้งหลายที่ถวายในบุคคลเหล่านั้นมีผลมาก
 แม้ข้อนี้ก็ป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

เย ปุคฺคลา อ.บุคคลทั้งหลายเหล่าใด อฏฺฐ ๘ บุคคล เอตานิ ยุกาณิ เป็นคู่เหล่านี้
 จตฺตาริ ๔ คู่ โหนฺติ ย่อมเป็น สตํ ปสฺตถา ผู้อันสันตบุคคลทั้งหลายสรรเสริญแล้ว¹
 เต (ปุคฺคลา) อ.บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น สาวกา เป็นสาวก สุตฺตสฺส ของพระสุคตเจ้า
 ทกฺขิณฺเอยฺยา เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา (ทานวตฺถุณิ) อ.ทานวัตถุทั้งหลาย ทินฺนาณิ ที่ถวายแล้ว
 เอเตสุ (ปุคฺคลेषุ) ในบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ มหปฺผลาณิ เป็นสิ่งที่มีผลมาก
 อิทมปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตี อันประเสริฐ สัมเม ในสังฆรัตนะ
 สจฺเจน ด้วยสัจจะ เอเตน นี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ขอจงมี

¹ ปสฺตถา ผู้ได้รับสรรเสริญแล้ว สตํ โดยสันตบุคคลทั้งหลาย

๗. เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺหเน นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ;
 เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺยห ลทฺธา มุธา นิพฺพุติ^๒ ภูณฺชมานา;
 อิทฺมปิ สํเข รตนํ ปณฺตี เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

บุคคลเหล่าใด ประกอบดีแล้ว มีใจมั่นคง ปราศจากความอาลัย ก้าวออกไป(จากสัพพ
 กิเลส) ในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้า อริยบุคคลเหล่านั้น บรรลุถึงพระอรหัตผลที่
 ควรถึง หยั่งเข้าสู่พระนิพพานได้แล้วแน่ๆ เสรยผลสมาบัติอยู่
 แม้ข้อนี้ก็เป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

เย (บุคคลา) อ.บุคคลเหล่าใด สุปฺปยุตฺตา ประกอบดีแล้ว มนสา ด้วยใจ ทฬฺหเน อัน
 มั่นคง นิกฺกามิโน เป็นผู้ปราศจากความอาลัยก้าวออกไป(จากสัพพกิเลส) โคตมสาสนมฺหิ
 ในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้า

เต (บุคคลา) อ.อริยบุคคลเหล่านั้น ปตฺติปตฺตา เป็นผู้บรรลุถึงพระอรหัตผลที่ควรถึง
 วิคฺยห หยั่งเข้าแล้ว อมตํ สู่พระนิพพาน ลทฺธา ได้แล้ว มุธา แน่ๆ ภูณฺชมานา เสรยอยู่
 นิพฺพุติ ซึ่งผลสมาบัติ

อิทฺมปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตี อันประเสริฐ สํเข ในสังฆรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ของจะมี

^๒ นิพฺพุติ (ก.)

๘. ยินฺทขีโล ปถวิสฺสโต^๓ สียา จตุพฺภิ วาเตหิ อสมฺปกมฺปิโย;
 ตถูปมํ สปฺปริสํ วทามิ โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ;
 อิทมฺปิ สํเข รตนํ ปณฺตี^๔ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

เสาเชื่อนที่ปักลงดินไม่หวั่นไหวเพราะลมจากสี่ด้านฉันใด
 ผู้ใดพิจารณาเห็นอริยสัจทั้งหลาย เราตถาคตเรียกผู้นั้นว่าสปฺปริสะ
 มีอุปมาฉันนั้น(คือเป็นผู้ไม่หวั่นไหวด้วยวาทะลัทธิทั้งปวง)
 แม้ข้อนี้ก็ป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

อินฺทขีโล อ.เสาเชื่อน ปถวิสฺสโต ที่ปักลงดิน สียา เป็น อสมฺปกมฺปิโย สิ่งที่ไม่
 หวั่นไหว วาเตหิ เพราะลมทั้งหลาย จตุพฺภิ จากสี่ด้าน ยถา ฉนฺใด โย (บุคคลใด)
 อเวจฺจ พิจารณาแล้ว ปสฺสติ ย่อมเห็น อริยสจฺจานิ ซึ่งอริยสัจทั้งหลาย (อหํ) อ.เราตถาคต
 วทามิ ย่อมเรียก สปฺปริสํ ซึ่งสปฺบุรุษ ตถูปมํ ผู้มีอุปมาฉันนั้น (คือเป็นผู้ไม่หวั่นไหวเพราะ
 วาทะลัทธิทั้งปวง)

อิตมฺปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตี^๔ อันประเสริฐ สํเข ในสังฆรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ของจะมี

๙. เย อริยสจฺจานิ วิภาวยนฺติ คมฺภีรปญฺเณน สุเทสิตานิ;
 กิญฺจาปิ เต โหนฺติ ภูสํ ปมตฺตา ห เต ภวํ อฏฺฐมมาทียนฺติ;
 อิทมฺปิ สํเข รตนํ ปณฺตี^๔ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระอริยะเหล่าใดยังอริยสัจทั้งหลายที่พระผู้มีพระปณฺญาลึกล้ำทรงแสดงดีแล้วให้แจ้ง
 ถึงแม้ว่าพระอริยะเหล่านั้นจะเป็นผู้ประมาทอย่างแรง ก็ไม่ถ้อเอาภพที่ ๘
 แม้ข้อนี้ก็ป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

เย (อริยบุคคลา) อ.พระอริยะบุคคลทั้งหลายเหล่าใด อริยสจฺจานิ ยังอริยสัจทั้งหลาย
 คมฺภีรปญฺเณน ที่พระผู้มีพระปณฺญาลึกล้ำ สุเทสิตานิ ทรงแสดงดีแล้ว วิภาวยนฺติ ให้แจ้ง
 กิญฺจาปิ ถึงแม้ว่า เต (อริยบุคคลา) อ.พระอริยะบุคคลทั้งหลายเหล่านั้น โหนฺติ จะเป็น
 ปมตฺตา ผู้ประมาท ภูสํ อย่างแรง เต (อริยบุคคลา) อ.พระอริยะบุคคลทั้งหลายเหล่านั้น
 ห อาทียนฺติ ย่อมไม่ถ้อเอา ภวํ ซึ่งภพ อฏฺฐมํ ที่ ๘

อิตมฺปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตี^๔ อันประเสริฐ สํเข ในสังฆรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ของจะมี

^๓ ปจฺวิสฺสโต (ก. สี่.), ปถวิสฺสโต (ก. สี่. สุยา. กั. ย. และอฏฺฐกถา)

๑๐. สหาวสุส ทสฺสนสมฺปทาย^๔ ดยสุส ฐมา ชหิตา ภาวนติ;
สกุทายทิกฺขุ วิจิกฺขจิตฺตจ สิลพฺพตํ วาปิ ยทตฺติ กิณฺณิ.

พร้อมกับทสฺสนสมฺปทา (คือโสดาปัตติมรรค) นั้นแหละ
สังโยชนธรรม ๓ อย่างของพระอริยะนั้นเป็นสิ่งที่ละได้แล้ว
ทั้งสกุทายทิกฺขุ วิจิกฺขจ และสิลพพตปรามาส อย่างใดก็ตามซึ่งมีอยู่

สหาว = สห เอว พร้อมกันเลย ทสฺสนสมฺปทาย กับการถึงพร้อมด้วยการเห็น(พระ
นิพพานเป็นครั้งแรก) อสุส ของพระอริยบุคคลนั้น ฐมา อ.สังโยชนธรรมทั้งหลาย ดยสุส =
ตโย อสุส ๓ อย่างแล ภาวนติ ย่อมเป็น ชหิตา สิ่งที่ถูกละได้แล้ว ยํ กิณฺณิ อะไรอย่างใดก็ตาม
อดติ ซึ่งมีอยู่ สกุทายทิกฺขุ = สกุทายทิกฺขุ คือสกุทายทิกฺขุ วิจิกฺขจิตฺตจ และวิจิกฺขจ
สิลพพตํ วาปิ รวมทั้งสิลพพตปรามาส

๑๑. จตุปปาเยหิ จ วิปฺปมุตฺโต จจาภิธานานิ^๕ อภพฺพ กาทํ;^๖
อิทฺมปิ สํเข รตนํ ปณฺธิํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺติ โหตุ.

อหนึ่ง พระโสดาบันเป็นผู้พ้นแล้วจากอบายทั้ง ๔
และไม่สามารถที่จะทำอภิฐาน ๖ อย่าง [คืออนันตริยกรรม ๕ และการเข้ารีต] แน่
แม้ข้อนี้ก็เป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

จ อหนึ่ง ทสฺสนสมฺปนุโน อ.(พระโสดาบัน)ซึ่งถึงพร้อมด้วยการเห็นนั้น วิปฺปมุตฺโต
เป็นผู้พ้นแล้ว อปาเยหิ จากอบายทั้งหลาย จตุหิ ทั้งสี่ภูมิ

จ และ อภพฺพ = อภพฺโพ เป็นผู้ไม่สามารถ กาทํ ที่จะทำ อภิธานานิ ซึ่งอภิฐาน(เหตุ
หยาบเหตุใหญ่) ๖ อย่าง [คืออนันตริยกรรม ๕ และการเข้ารีต] แน่

อิทฺมปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺธิํ อันประเสริฐ สํเข ในสังฆรัตนะ
เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺติ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ของจะมี

^๔ สหาวสุทสฺสนสมฺปทาย (ก.)

^๕ จ จาภิธานานิ (สี. สุยา.)

^๖ อภพฺโพ กาทํ (สี.)

๑๒. กิณจาปิ โส กมฺม^๗ กโรติ ปาปํ กาเยน วาจา อุท^๘ เจตสา วา;
 อภพฺพ^๙ โส ตสฺส ปฏิจฺจนาย^{๑๐} อภพฺพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา;
 อิทมฺปิ สํเข รตนํ ปณฺตี^{๑๑} เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ถึงแม้ว่าพระโสดาบันนั้นยังทำบาปกรรมทางกายวาจาหรือใจไปบ้าง [เพราะความ
 ประมาท] พระโสดาบันนั้นไม่อาจที่จะปกปิดบาปกรรมนั้นได้
 การเป็นผู้ไม่อาจ(ปกปิด)ของผู้เห็นพระนิพพานแล้ว (เรตถาคต)กล่าวไว้แล้ว
 แม้ข้อนี้ก็เป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

กิณจาปิ ถึงแม้ว่า โส (ทสฺสสนสมฺปนฺโน) อ.(พระโสดาบัน)ซึ่งถึงพร้อมด้วยการเห็นนั้น
 กโรติ ย่อมทำ กมฺม ซึ่งกรรม ปาปํ อันไม่ดี กาเยน ทางกาย วาจา ทางวาจา อุท เจตสา
 วา หรือว่าทางใจบ้าง โส (ทสฺสสนสมฺปนฺโน) อ.(พระโสดาบัน)ซึ่งถึงพร้อมด้วยการเห็นผู้นั้น
 อภพฺพ = อภพฺโพ เป็นผู้ไม่อาจ ปฏิจฺจนาย เพื่อจะปกปิด ตสฺส ซึ่งกรรมอันไม่ดีนั้น

อภพฺพตา อ.การเป็นผู้ไม่อาจ(ปกปิด) ทิฏฺฐปทสฺส ของผู้เห็นพระนิพพานแล้ว (มยา
 อันเรตถาคต) วุตฺตา กล่าวไว้แล้ว

อิตมฺปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตี อันประเสริฐ สํเข ในสังฆรัตนะ

เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ของจะมี

^๗ กมฺม (สี. สฺยา. กํ. ย.)

^๘ วาจาเยท (ก.)

^๙ อภพฺโพ (พหุส)

^{๑๐} ปฏิจฺจนาย (สี.)

๑๓. วนปคฺคฺมเพ ยถา^{๑๑} มุสฺสิตคฺคฺเค คิมฺหณมาเส ปจฺมสมฺมิตฺติ^{๑๒} คิมฺเห;
 ตถูปมํ ฐมฺมวโร อเทสยิ^{๑๓} นิพฺพานคามิํ ปรมฺหิตาย;
 อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺตีตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พุ่มไม้งามในป่ามียอดบานสะพรั่งในร้อนแรกในหน้าร้อน ฉันใด
 พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมอันประเสริฐ(ซึ่งดงามหลากหลาย)
 มีอุปมาเหมือนพุ่มไม้งามนั้น อันให้ถึงพระนิพพาน เพื่อประโยชน์สูงสุด
 แม้ข้อนี้ก็เป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในพุทธรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

วณปคฺคฺมเพ = วณปคฺคฺมโพ อ.พุ่มไม้งามในป่า มุสฺสิตคฺคฺเค = มุสฺสิตคฺคฺโค มียอดบาน
 สะพรั่ง ปจฺมสมฺมิตฺติ คิมฺเห ในร้อนแรก คิมฺหณมาเส ในหน้าร้อน ยถา = ยถา ฉันใด

(พุทฺโธ) อ.พระพุทธเจ้า อเทสยิ ได้ทรงแสดงแล้ว ฐมฺมวโร ซึ่งพระปริยัติธรรมอัน
 ประเสริฐ ตถูปมํ มีอุปมาเหมือนพุ่มไม้งามนั้น นิพฺพานคามิํ อันให้ถึงพระนิพพาน ปรมฺ
 หิตาย เพื่อประโยชน์สูงสุด

อิตมฺปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตีตํ อันประเสริฐ พุทฺเธ ในพุทธรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ขอจงมี

๑๔. วโร วรณฺณ วรโท วราหโร อนุตฺตโร ฐมฺมวโร อเทสยิ;
 อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺตีตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ประทานธรรมอันประเสริฐ
 ทรงนำธรรมอันประเสริฐมา ไม่มีผู้เหนือกว่า ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ
 แม้ข้อนี้ก็เป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในพุทธรัตนะ
 ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

(พุทฺโธ) วโร อ.พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ วรณฺณ ผู้ทรงรู้พระธรรมอันประเสริฐ วรโท ผู้
 ประทานพระธรรมอันประเสริฐ วราหโร ผู้ทรงนำพระธรรมอันประเสริฐมา อนุตฺตโร ไม่มีผู้
 เหนือกว่า อเทสยิ ได้ทรงแสดงแล้ว ฐมฺมวโร ซึ่งพระโลกุตตรธรรมอันประเสริฐ

อิตมฺปิ แม้ข้อนี้ รตนํ ก็เป็นสิ่งมีค่า ปณฺตีตํ อันประเสริฐ พุทฺเธ ในพุทธรัตนะ
 เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ์ โหตุ ขอจงมี

^{๑๑} ยถา (ส. สยา.)

^{๑๒} ปจฺมสมฺมิตฺติ (?)

^{๑๓} อเทสยิ (ส.)

๑๕. **ชีณํ ปฺราณํ หว นตฺถิ สมฺภาวํ** **วิรตฺตจิตฺตา'ยติเก ภาวสฺมึ;**
เต ชีณพีชา อวิรุฬฺหิณฺหา **นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายํ^{๑๔} ปทีโป;**
อิทฺมปิ สํเข รตนํ ปณฺตี **เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.**

กรรมเก่าสิ้นแล้ว ไม่มีกรรมสมภาพใหม่ เป็นผู้มีจิตหน่ายแล้วในภพต่อไป
 อริยบุคคลเหล่านั้นสิ้นพืชพันธุ์แล้ว ความพอใจไม่งอกขึ้นอีกแล้ว
 เป็นผู้มีปัญญา ย่อมนิพพานดับลงเหมือนประทีปนี้
 แม้ข้อนี้ก็เป็นสิ่งมีค่าอันประเสริฐในสังฆรัตนะ ด้วยสัจจะนี้ขอความสวัสดิ์จึงมี

ปฺราณํ (กมฺมํ) อ.กรรมเก่า (เยสํ อริยปฺคฺคฺลานํ) ของพระอริยบุคคลทั้งหลายเหล่าใด
ชีณํ สิ้นแล้ว **หว = หวํ (กมฺมํ) อ.การกระทำใหม่ (เยสํ อริยปฺคฺคฺลานํ)** ของพระอริยบุคคล
 ทั้งหลายเหล่าใด **นตฺถิ สมฺภาวํ** ไม่มีการสมภาพ **เต (อริยปฺคฺคฺล)** อ.พระอริยบุคคลทั้งหลาย
 เหล่านั้น **วิรตฺตจิตฺตา** เป็นผู้มีจิตหน่ายแล้ว **ภาวสฺมึ** ในภพ **ายติเก** ต่อไป **ชีณพีชา** มี(กรรม
 อันเป็น)พืชพันธุ์สิ้นแล้ว **อวิรุฬฺหิณฺหา** มีความพอใจไม่งอกขึ้นอีกแล้ว **ธีรา** เป็นผู้มีปัญญา
นิพฺพนฺติ ย่อมนิพพานดับลง **ยถา** เหมือน **อัยํ ปทีโป** ประทีปนี้

อิทฺมปิ แม้ข้อนี้ **รตนํ** ก็เป็นสิ่งมีค่า **ปณฺตี** อันประเสริฐ **สํเข** ในสังฆรัตนะ
เอเตน สจฺเจน ด้วยสัจจะนี้ **สุวตฺถิ** อ.ความสวัสดิ์ **โหตุ** ขอจงมี

^{๑๔} ยถยํ (ก.)

(พระอินทร์ตรัสคาถาสมาคาถาข้างทำยนี้ เพื่อความสวัสดิแก่ชาวเมือง)

๑๖. ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนุตฺตลิกฺเข;

ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ พุทฺธํ หนมฺมสุสาม สุวตฺถิ โหตุ.

ภูตเหล่าใดอยู่ที่พื้นดินหรือเหล่าใดอยู่ในอากาศ ซึ่งมาพร้อมกัน ณ ที่นี้
พวกเรานอบน้อมพระพุทธรัตตะผู้ทรงเป็นเช่นนั้นซึ่งเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว
ขอความสวัสดิจึงมี

ภูตานิ อ.ภูตทั้งหลาย ยานิ เหล่าใด ภูมฺมานิ วา ซึ่งเป็นพวกอยู่ที่พื้นดิน ยานิ ว =
ยานิ วา หรือเหล่าใด อนุตฺตลิกฺเข (อยู่) ในอากาศ สมาคตานิ ซึ่งมาพร้อมกัน อิธ ณ ที่นี้

(มยฺ) อ.ข้าพเจ้าทั้งหลาย หนมฺมสุสาม ขอนอบน้อม พุทฺธํ ซึ่งพระพุทธรัตตะ ตถาคตํ
ผู้ทรงเป็นเช่นนั้น เทวมนุสฺสปุชิตํ ผู้ซึ่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว

สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ โหตุ ขอจงมี

๑๗. ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนุตฺตลิกฺเข;

ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ ธมฺมํ หนมฺมสุสาม สุวตฺถิ โหตุ.

ภูตเหล่าใดอยู่ที่พื้นดินหรือเหล่าใดอยู่ในอากาศ ซึ่งมาพร้อมกัน ณ ที่นี้
พวกเรานอบน้อมพระธัมมรัตตะอันเป็นเช่นนั้นซึ่งเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว
ขอความสวัสดิจึงมี

... (มยฺ) อ.ข้าพเจ้าทั้งหลาย หนมฺมสุสาม ขอนอบน้อม ธมฺมํ ซึ่งพระธัมมรัตตะ ตถาคตํ
อันเป็นเช่นนั้น เทวมนุสฺสปุชิตํ ซึ่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว

สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ โหตุ ขอจงมี

๑๘. ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนุตฺตลิกฺเข;

ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ สํฆํ หนมฺมสุสาม สุวตฺถิ โหตุติ.

ภูตเหล่าใดอยู่ที่พื้นดินหรือเหล่าใดอยู่ในอากาศ ซึ่งมาพร้อมกัน ณ ที่นี้
พวกเรานอบน้อมพระสังฆรัตตะผู้เป็นเช่นนั้นซึ่งเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว
ขอความสวัสดิจึงมี

... (มยฺ) อ.ข้าพเจ้าทั้งหลาย หนมฺมสุสาม ขอนอบน้อม สํฆํ ซึ่งพระสังฆรัตตะ ตถาคตํ
ผู้เป็นเช่นนั้น เทวมนุสฺสปุชิตํ ซึ่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว

สุวตฺถิ อ.ความสวัสดิ โหตุ ขอจงมี

รตนสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

รตนสูตรจบ

รตนสูตรํ อ.รตนสูตร นิฏฺฐิตํ จบแล้ว

ข้อมูลพระบาฬีจากฉบับฉันทะสังคีติ

ข.๑ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ๖.รตนสูตร ข้อ ๑-๑๘ หน้า ๔-๘

ข.๑ ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ข้อ ๒๒๔-๒๔๑ หน้า ๓๑๒-๓๑๕

ดูเทียบในพระไตรปิฎกภาษามคธ/ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ (ชุด ๔๕ เล่ม)

ข.ข. เล่ม ๒๕/ ข้อ ๗/ หน้า ๕ (รตนสูตร)

ข.สุ. ๒๕/๓๑๔/๓๖๗ (๒.จุฬารุค ๑.รตนสูตร)

ฉบับแปล (มหามกุฏฯ ชุด ๙๑ เล่ม พิมพ์ครั้งที่ ๗/๕๖)

ข.ข.+อ. ๓๙/๗/๒๐๘-๒๖๗ (รตนสูตร)

ข.สุ.+อ. ๔๗/๓๑๔/๑-๖๔ (๒.จุฬารุค ๑.รตนสูตร)
